

ОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню сучасного стану газового ринку України з позицій ретроспективного аналізу його еволюції. Охарактеризовано основні етапи становлення та розвитку національного ринку, виявлено та досліджено основні чинники, які обумовлюють низьку ефективність функціонування газової галузі. Запропоновано формалізовану схему розвитку національних газових ринків. Обґрунтовано напрямки подальшого розвитку та підвищення ефективності функціонування ринку природного газу.

Ключові слова: ринок газу, еволюція, лібералізація, ефективність, державне регулювання.

The summary. The article is devoted studying the current state of the gas market of Ukraine from the side of retrospective analysis it's evolution. Described the main stages of installation and development national market, detected and investigated the main points which describe low efficiency of functioning of gas field. Described directions of future development and making a higher efficiency of functional of natural gas market.

Key worlds: gas market, evolution, liberalization, efficiency, state control.

Аннотація. Стаття посвячена исследованию современного состояния газового рынка Украины с позиций ретроспективного анализа его эволюции. Дана характеристика основных этапов становления и развития национального рынка, выявлены и исследованы основные факторы, определяющие низкую эффективность функционирования газовой отрасли. Предложена формализованная схема развития национальных газовых рынков. Обоснованы направления дальнейшего развития и повышения эффективности функционирования рынка природного газа.

Ключевые слова: рынок газа, эволюция, либерализация, эффективность, государственное регулирование.

Постановка проблеми. Важливість і нагальність дослідження еволюції та існуючого стану національного газового ринку диктується насамперед тим, що природний газ на сучасному етапі розвитку економіки України залишається основним паливно-енергетичним ресурсом держави. В той же час власний видобуток природного газу є недостатнім і основні постачання здійснюються за рахунок імпорту, а враховуючи значну залежність економіки саме від цього виду ПЕР, що позначається і на рівні енергетичної безпеки, нормалізація становища та розбудова сучасного та стабільного ринку природного газу є однією з першочергових проблем енергетичної політики країни.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Існує велике різноманіття ринків, які відрізняються між собою масштабами діяльності, товарним асортиментом, рівнем монополізації чи конкуренції, умовами товарообміну, рівнем державного регулювання тощо. В цьому розумінні ринок природного газу є особливим явищем, яке має свою історію, свій еволюційний шлях, свій рівень розвитку, свої національні особливості, свій склад учасників та низку інших специфічних ознак.

Дослідженню різноманітних аспектів формування і розвитку енергоринків, зокрема і ринку природного газу, присвячено праці таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як Андрєєва А.Ю., Артемова В.І., Баграмяна І.С., Діяка І.В., Зонової Л.М., Крикавського Є.В., Лось Є.П., Мінаєвої Є., Мітрової Т.А., Оралова С.В., Орнатського І.А., Сімонії А.А., Старовцева С.А., Тимофєєвої Н.В., Хартукова Є.М., Чукаєвої І.К., Шандрівської О.Є. та інших. Однак масштабність і багатофакторність проблем, притаманних національному ринку природного газу на сучасному етапі його еволюції вимагають подальших досліджень для визначення орієнтирів та оптимальних параметрів його реформування

УПРАВЛІННЯ В НАФТОГАЗОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

відповідно до тенденцій зміни зовнішнього середовища та умов трансформації економіки країни.

На сьогоднішній день національний ринок природного газу характеризується високим ступенем монополізації, недосконалою організаційною структурою, недостатньо розвинутою конкуренцією, що обумовлює актуальність його серйозного реформування. Визначення основних напрямків реформування ринку вимагає аналізу еволюції структури сучасних світових ринків, встановлення основних закономірностей та тенденцій їх розвитку, оцінки стану ринку природного газу України, поточної ситуації на цьому ринку.

Важливою особливістю національного ринку природного газу є те, що він не може існувати ізольовано, а повинен інтегруватися з газовими ринками європейських країн. Однак сьогодні вітчизняний газовий сектор не готовий до повноцінного входження на конкурентні ринки. Основні причини цього криються у відсутності належного нормативно-правового забезпечення, неефективному регулюванні, використанні неринкових механізмів ціноутворення, застосуванні практики перехресного субсидювання окремих споживачів тощо. Для того, щоб приєднатися до європейського енергетичного простору, газовий сектор національної економіки має бути докорінним чином реформований на засадах лібералізації і формування конкурентного внутрішнього ринку [1, с. 2].

Цілі статті. Дослідження еволюції формування і розвитку національного ринку природного газу, виявлення основних чинників, що обумовлюють його низьку ефективність на сучасному етапі, визначення оптимальних параметрів та умов ефективного функціонування ринку газу та особливостей його інтеграції з енергетичними ринками Європи.

Виклад основного матеріалу. Розвиток газового ринку України відбувся в умовах входження господарського комплексу країни до економічних систем різного типу (командна, перехідна, змішаного типу), в умовах належності до різних адміністративно-територіальних утворень (СРСР, незалежна Українська держава), в специфічних еволюційних умовах розвитку соціально-економічних відносин тощо. Не менш значний вплив на еволюцію формування та розвитку газового ринку України справляли ресурсні чинники (наявність, обсяги та розподіл запасів природного газу в межах нинішньої України та колишнього Радянського Союзу), техніко-технологічні та соціально-економічні чинники, організаційно-економічні умови регіонального та внутрідержавного (СРСР) розподілу праці, кооперування, спеціалізації та концентрації виробництва. Набір цих чинників, а також специфічні умови їх дії є особливими, унікальними, властивими тільки для нашої країни, а отже і сучасний стан національного ринку природного газу також характеризується рядом особливостей. До них слід віднести, в першу чергу, високий ступінь монополізації ринку, недосконалу організаційну структуру, недостатньо розвинуту конкуренцію [2].

В умовах командної економіки газовий ринок України був сегментом єдиного газового ринку Радянського Союзу і характеризувався як абсолютно монопольне утворення з централізованим державним управлінням та відсутністю будь-яких ознак конкуренції. Формування та розвиток видобувних, транспортних, розподільних потужностей здійснювалися на основі централізованого планування та підпорядковувалися загальнодержавним потребам. Для такого ринку характерними були єдині державні ціни, централізована система розподілу газу та контролю за його потоками. Неефективність адміністративно-командної системи управління тривалий час компенсувалась наявністю унікальної ресурсної бази, величезними запасами і сприятливими умовами залягання газових покладів, що дозволяло здійснювати масштабне видобування із низькими витратами.

Здобуття Україною незалежності та радикальна зміна загальних економічних умов господарювання в силу системної трансформації економіки країни в напрямку ринкових відносин обумовили необхідність переформатування цілих галузей, масштабних

УПРАВЛІННЯ В НАФТОГАЗОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

господарських комплексів та утворень. Ці процеси не обійшли стороною і паливно-енергетичний комплекс країни, його окремі галузі та підгалузі. Структура газової галузі України у тому вигляді, в якому вона функціонувала в умовах Радянського Союзу, перестає задовольняти енергетичні потреби господарського комплексу новоутвореної держави, а система соціально-економічних відносин довкола примітивного централізованого та адміністративно-керованого газового ринку потребує серйозного реформування. В зв'язку з цим у першій половині 90-х років ХХ століття у газовій галузі відбуваються складні процеси початкового реформування, в ході яких здійснюється пошук нових форм практичної організації господарської діяльності, яку потрібно адаптувати до радикальної зміни потреб ринку. Цей етап реформ супроводжується приватизаційними процесами, які розгортаються на фоні гіперінфляції, системної кризи цілих галузей економіки, тотальної бартеризації господарських відносин тощо. Саме в цей період економічний потенціал галузі зазнає суттєвих втрат. Надзвичайно складно тоді ж вирішуються питання газозабезпечення України, відбуваються зміни на газовому ринку, з'являються нові учасники ринку – газові посередники та трейдери. Ринкові відносини того періоду характеризуються низькою ефективністю, непрозорістю, використанням незрозумілих механізмів ціноутворення, застосуванням корупційних схем у газопостачанні. Середину та другу половину 90-х років можна розглядати як етап певної стабілізації діяльності системи газозабезпечення України, який завершується масштабною націоналізацією нафтогазового комплексу та створенням гігантської державної вертикально інтегрованої компанії НАК “Нафтогаз України”, яка об'єднує всі підприємства комплексу в єдину державну монополію. Як зазначалось у Постанові Кабінету Міністрів України № 747 від 28.10.1998 р. [3], утворення НАК “Нафтогаз України” здійснюється з метою “... сприяння структурній перебудові нафтової, газової і нафтопереробної галузі економіки України, підвищення рівня енергетичної безпеки держави, забезпечення ефективного функціонування та розвитку нафтогазового комплексу, більш повного задоволення потреб промислових і побутових споживачів у сировині та паливно-енергетичних ресурсах і отримання прибутку шляхом провадження підприємницької діяльності”.

Відповідно до більшості відомих підходів щодо трактування сутності процесів, які відбуваються в процесі еволюції структури сучасних газових ринків, утворення державної монополії (в нашій країні - НАК “Нафтогаз України”) відповідає початковому етапу розвитку організаційної структури газової галузі. Загалом сучасні моделі газового ринку визначають чотири етапи в розвитку організаційної структури газової промисловості: “зародження – зростання – розвиток – конкурентний ринок” [2]. Така модель передбачає, що з розвитком газоспоживання та розширенням інфраструктури змінюється і організаційна структура газової галузі від монополії до конкуренції. Такий шлях еволюції газового ринку передбачає поступову дезінтеграцію газового ланцюга постачань та зменшення ролі державного регулювання, перехід від довгострокових контрактних відносин на незрілих ринках до більш гнучких короткострокових контрактів та прив'язки цін до біржових котирувань. На наш погляд, формалізована схема еволюції газового ринку, властива для більшості країн світу, виглядає наступним чином, рис. 1.

Початковий етап зародження газового ринку тієї чи іншої країни може бути доволі індивідуальним і залежить від наявності власних запасів природного газу, рівня економічного розвитку країни, структури її енергетики, наявності альтернативних енергоресурсів, наближеності до родовищ газу на території інших країн, рівня розвитку інфраструктури для транспортування газу та його розподілу, існування технологічних можливостей здійснювати заміщення існуючих енергоресурсів природним газом. Відмінності у структурі перелічених чинників обумовлюють специфічність формування газового ринку, особливо на перших етапах його створення.

УПРАВЛІННЯ В НАФТОГАЗОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Основні етапи еволюції газового ринку

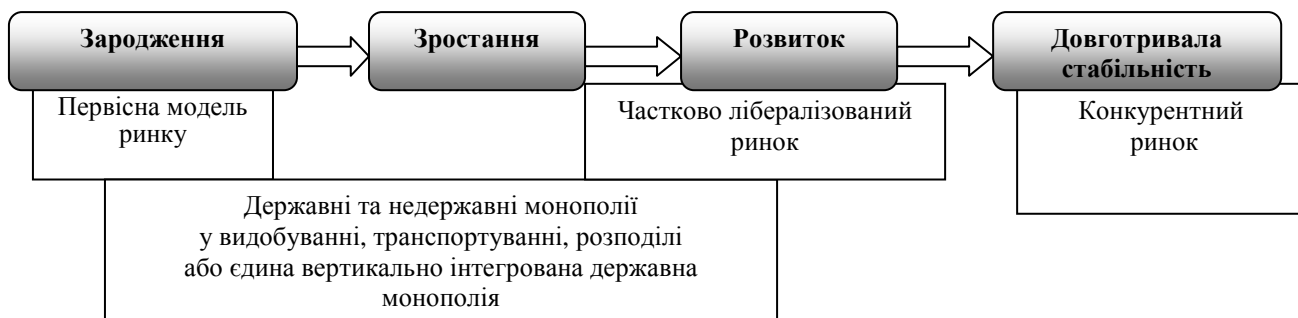

Рисунок 1 – Формалізована схема розвитку газового ринку

Тут можуть бути присутні і приватні компанії різних розмірів та масштабів діяльності і державні підприємства. Найчастіше та модель ринку, яка виникає на перших стадіях його зародження і яку ми назвали первісною, не є довготривалою і, як правило, не відрізняється високою ефективністю.

Через етап формування монопольних структур на газовому ринку і державне регулювання їх діяльності пройшли у своєму еволюційному розвитку багато національних ринків. Ще донедавна вважалося, що в умовах природно-монопольного газопостачання саме державне регулювання є основною формою забезпечення стабільності та енергетичної безпеки газової галузі і саме на цьому етапі відбувається інтенсивний розвиток галузевої інфраструктури. Наявність у держави такого потужного важеля впливу на економіку та економічну безпеку, як регульована газова галузь, дозволяє вирішувати низку актуальних завдань макроекономічного управління. Для прикладу держава може утримувати достатньо низькі ціни на газ для окремих категорій споживачів чи окремих галузей з метою стимулювання певних секторів економіки чи забезпечення соціальної підтримки населення. До речі, саме такий варіант державного регулювання газового ринку застосовується тривалий час в Україні. Разом з тим такий підхід має і низку суттєвих недоліків. Зокрема він не стимулює споживачів до енергозаощадження, не дозволяє акумулювати ресурси для інвестування галузі, а отже з часом веде до дефіциту газу та зростання цін. Протилежний варіант – утримання державою високих цін сприяє отриманню монопольних надприбутків, які через державні інституції перерозподіляються для потреб соціально-економічного розвитку країни. Однак такий варіант регулювання прийнятний виключно для країн з високо розвинутою економікою, які за рахунок високої енергоефективності в змозі забезпечити конкурентоспроможність кінцевої продукції (це характерно для більшості країн ЄС і, в першу чергу, Німеччини).

Як стверджують автори [2], "...для сучасної постіндустріальної економіки характерним є третій етап еволюції структури газового ринку (перехідний) – лібералізація. Саме наявність розвинутої інфраструктури, яка забезпечує множину вибору між постачальниками та споживачами, є об'єктивною передумовою переходу до конкурентної організації газового ринку. На цьому етапі відбуваються і кардинальні зміни інституційної структури ринку – відмова від державного регулювання цін виробників, приватизація та розподіл видів діяльності газових компаній, проведення дерегулювання значних споживачів, введення стороннього доступу до мереж".

Лібералізація газового ринку сприяє розвитку конкуренції, позначається на розширенні та подальшому розвитку ринкової інфраструктури, призводить до появи спотових ринків, переформатовує структуру договірних відносин та обладок у напрямку домінування короткострокових контрактів за збереження і довгострокових, терміни дії яких однак поступово зменшуються. В цих умовах відбувається зміна цінкових орієнтирів, і ціни більшою мірою починають прив'язуватися не до цін на альтернативні енергоносії, а до динамічних цін спотового ринку. Характерними прикладами країн, які проходили чи знаходяться в даний час на етапі лібералізації ринкових відносин, є США (1984-1995 рр.),

УПРАВЛІННЯ В НАФТОГАЗОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Великобританія (1985-1998 рр.), ЄС (з 1998 р. і до сьогодні), Японія (з 1998 р. по даний час) тощо.

На думку багатьох дослідників, зокрема [1, 2, 4], завершальним етапом еволюції ринкової інфраструктури газового ринку повинно стати створення конкурентного ринку, основними ознаками якого є:

- конкуренція в усіх ланцюгах постачання і, як наслідок, зниження маржі постачальників та цін для споживачів;
- дезінтеграція усіх ланцюгів постачання (вихід на конкурентний ринок усіх споживачів; окрім ринку фізичного постачання газу діють розвинуті фінансові ринки газу (ф'ючерси та опціони), які є орієнтиром для всіх інших контрактів);
- мінімізація державного регулювання та максимальна дія механізмів ринкового саморегулювання, які забезпечують високу ефективність газового ринку.

Організаційна побудова газового ринку України у 1998-2011 рр. відповідає другій стадії його еволюційного розвитку, рис. 1, за якої практично повне домінування у всіх сегментах ринку належить державній монополії - вертикально інтегрованій компанії "НАК Нафтогаз України". Ця компанія забезпечує понад 90 % обсягів видобутку та 100 % обсягів транспортування і розподілу природного газу в Україні.

Важливим чинником успішного функціонування газового ринку України є, насамперед, внутрішній ресурсний потенціал, тобто наявність розвіданих і підтверджених запасів природного газу. Станом на кінець 2010 року доведені запаси природного газу в Україні склали 0,9 трлн. м³ [1; 5; 6, с.16], і за цим показником вона посідає восьме місце в Європі. Загальні ж потенційні ресурси природного газу, за даними НАК "Нафтогаз України", становлять 5,4 трлн. м³. Характеризуючи динаміку доведених запасів природного газу, рис. 2, можна констатувати їх відносну стабільність у 1999-2007 рр. з подальшим незначним трендом у сторону зниження у 2008-2010 рр.

Таким чином, ресурсна база, за умови її ефективного використання, дозволяє не лише забезпечити протягом тривалого часу стабільні обсяги видобутку, але й наростити їх у перспективі. Необхідною передумовою цього є проведення достатніх обсягів геофізичних досліджень і пошуково-розвідувального буріння, що могло б забезпечити приріст запасів вуглеводнів, які б перевищували обсяги їх видобутку у 2-3 рази. Нажаль доводиться констатувати неефективність існуючої моделі газового ринку України, за якої не відбувається нарощування розвіданої ресурсної бази, рис. 2, а відтак не зростають обсяги видобування, хоча країна продовжує залишатися значною мірою залежною від імпорту природного газу.

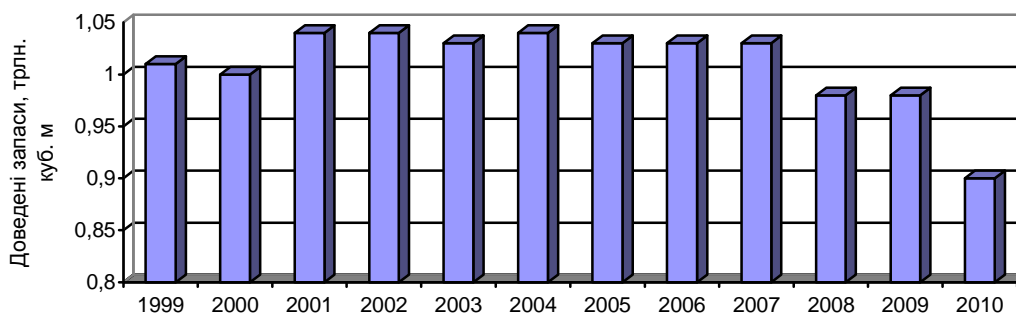

Рисунок 2 – Доведені запаси природного газу, трлн. м³

Окрім того умови видобутку на введених у розробку родовищах постійно ускладнюються. Сьогодні в Україні є лише чотири родовища, які мали початкові видобувні запаси понад 100 млрд. м³ (Шебелинське, Яблунівське, Сфремівське, Західно-Хрестищенське). Тому без освоєння покладів нових родовищ наростити обсяги

УПРАВЛІННЯ В НАФТОГАЗОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

внутрішнього видобутку буде неможливим, а це продовжить ситуацію стагнації газової галузі та її видобувного сектора.

Перспективним регіоном пошуку та освоєння нових родовищ в Україні є шельф Чорного та Азовського морів. Його початкові сумарні ресурси вуглеводів становлять 1531,9 млн. т умовного палива, що складає 30 % сумарних ресурсів вуглеводнів України. Проте, через низьку розвіданість Азовсько-Чорноморського регіону, освоєння початкових ресурсів не перевищує 4 %, а коефіцієнт успішності пошукових робіт, за даними ДАТ “Чорномор-нафтогаз” становить 0,45.

Іншою, не менш важливою, складовою національного ринку природного газу є його транспортно-розподільна інфраструктура, рівень розвитку якої дозволяє повністю забезпечувати внутрішні потреби країни та містить значний потенціал для нарощування обсягів цих послуг у майбутньому. Окрім того, Україна залишається одним з найкрупніших у світі транзитерів природного газу трубопровідним транспортом і забезпечує транспортування близько 70% загального обсягу поставок російського газу до Європи. Сьогодні є всі підстави стверджувати, що газотранспортні потужності України значною мірою інтегровані до газових мереж країн ЄС.

Ще однією унікальною особливістю газової галузі України є друга за потужністю у Європі (після Російської Федерації) система підземного зберігання газу, яка налічує 13 сховищ із загальною активною ємністю 30 млрд. м³ та максимальною добовою продуктивністю 254 млн. м³. Існуюча система підземних сховищ газу впродовж кількох десятиліть відіграє важливу роль регулятора сезонних коливань споживання газу як для внутрішніх споживачів, так і для країн Європи. І в майбутньому роль ПСГ України на національному та європейському ринках природного газу буде тільки зростати, особливо із розвитком та поширенням спотової торгівлі газом.

Що стосується інституційного забезпечення процесів формування національного газового ринку, то тут слід розглянути дві складові – організаційну та нормативно-правову. Донедавна ми вимушені були констатувати практично повну відсутність незалежних недержавних структур, які хоча б частково впливали на ринкові процеси, і власне організаційне забезпечення зводилось виключно до державного управління [1, с. 22-23]. Однак прийняття Закону України “Про засади функціонування ринку природного газу” дозволило сформуванню правову основу для започаткування процесів лібералізації національного газового ринку.

Відповідно до чинного законодавства, основні напрями державної політики в нафтогазовій галузі (в т.ч. на газовому ринку) визначає Верховна Рада України, на яку також покладено функцію законодавчого регулювання.

Державне управління у сфері функціонування ринку природного газу здійснює Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики в нафтогазовому комплексі у межах повноважень, визначених законодавством [7].

Центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики в нафтогазовому комплексі, яким на сьогодні є Міністерство енергетики та вугільної промисловості:

- 1) забезпечує реалізацію державної політики;
- 2) забезпечує формування та вдосконалення відносин у сфері функціонування ринку природного газу;
- 3) розробляє цільові програми, зокрема щодо диверсифікації джерел постачання природного газу;
- 4) здійснює державний нагляд у нафтогазовій галузі;
- 5) здійснює інші повноваження, передбачені законодавством.

Реалізація державного управління у сфері функціонування ринку природного газу здійснюється головним чином через державне регулювання та державний нагляд (контроль), рис. 3.

УПРАВЛІННЯ В НАФТОГАЗОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Не зважаючи на певні позитивні зрушення, обумовлені прийняттям Закону України “Про засади функціонування ринку природного газу”, газовий ринок України на даний час залишається значною мірою монополізованим та характеризується недосконалою організаційною структурою, низьким рівнем конкуренції, закритістю та непрозорістю. Уряд продовжує використовувати значний арсенал методів контролю над процесами ціноутворення, встановлення тарифів, процесами імпорту/експорту, доступу на ринок інвесторів тощо. Окрім того, національний газовий ринок знаходиться в зоні постійних політичних впливів, які не сприяють запровадженню ефективних організаційно-економічних механізмів його діяльності.

Неефективним продовжує залишатися і державне управління у сфері газозабезпечення, обумовлене такими чинниками, як [1, с.25]:

- розбіжність інтересів суб’єктів газового ринку з національними;
- надмірний вплив на роботу сектору політичних процесів – як зовнішніх, так і внутрішніх;
- низька якість державного менеджменту та обмежені можливості з ротації керівного складу системи державного управління;
- неефективність механізмів контролю та відповідальності.

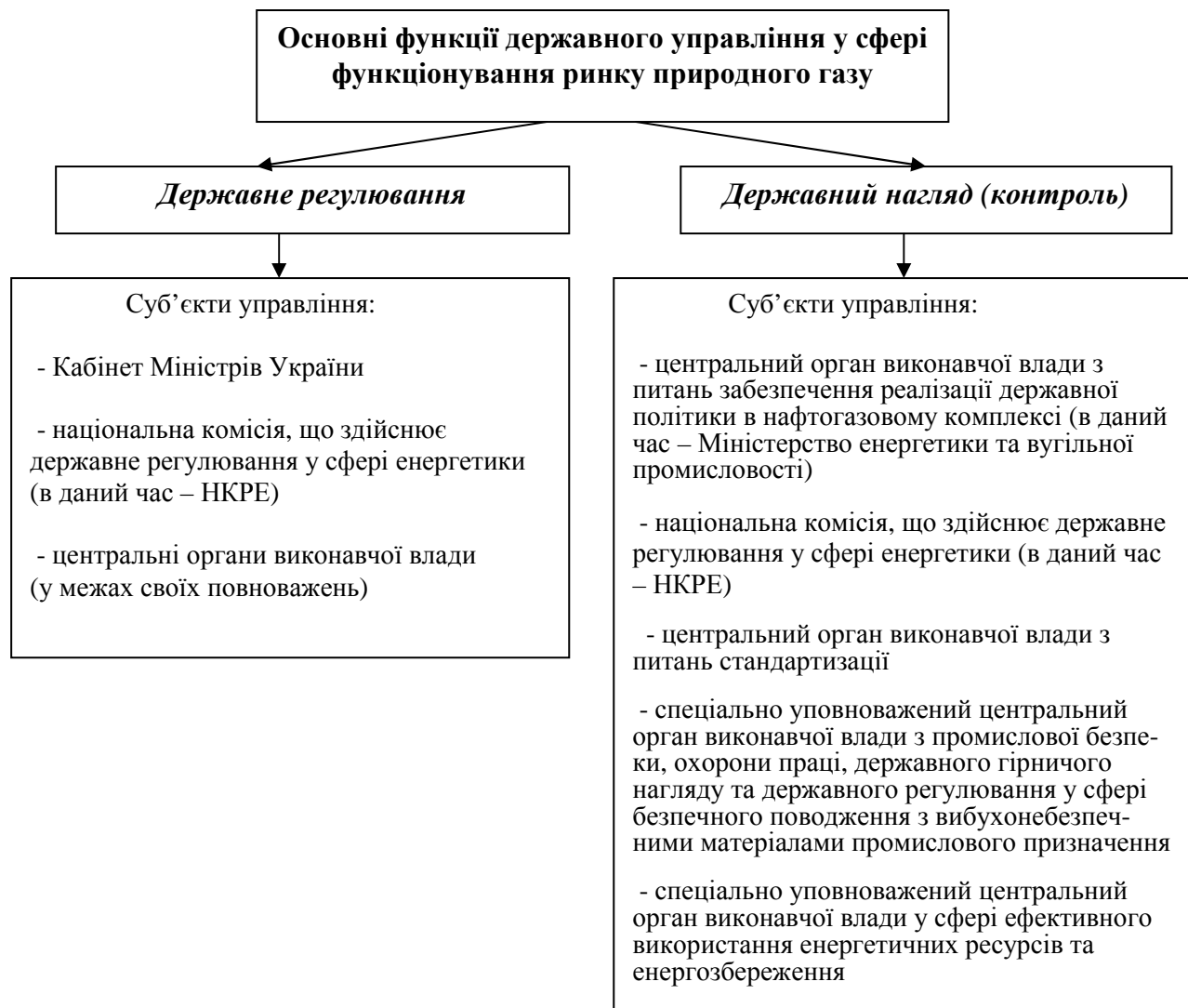

Рисунок 3 – Реалізація державного управління у сфері функціонування ринку природного газу

Серед головних недоліків існуючої системи державного управління у газовій сфері більшість експертів виділяють:

УПРАВЛІННЯ В НАФТОГАЗОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

- високий рівень невизначеності державної енергетичної політики, не зважаючи на велику кількість прийнятих документів з цього приводу, зокрема і Енергетичну стратегію України на період до 2030 року;

- відсутність політичної волі щодо забезпечення неухильного виконання нормативних документів, які регулюють економічні відносини у газовій сфері;

- ситуативний характер реагування на загрози і виклики у газовій сфері, відсутність чітко вироблених процедур виходу із кризових ситуацій;

- неспроможність системи державного менеджменту до регулювання розбіжності інтересів вітчизняних та зарубіжних суб'єктів ринку;

- недосконалість існуючого законодавчого забезпечення функціонування національного газового ринку, особливо у частині, що стосується умов його інтеграції до європейського ринку;

- неспроможність забезпечити сприятливі умови для притоку інвестицій з метою модернізації та розвитку виробничих потужностей з видобування, транспортування та розподілу природного газу;

- неефективність приватизаційних процесів у галузі;

- відсутність політичної волі до подолання корупції у газовій галузі.

Таким чином, державне управління в газовому секторі продовжує залишатися неефективним, зазнає суттєвого впливу політичних чинників, характеризується низькою виконавською дисципліною та частою зміною стратегічних орієнтирів. Саме тому у газовій галузі періодично відбуваються кризові явища, існує значна заборгованість учасників ринку за спожитий газ, типовим є ситуації відключення боржників від газопостачання, використання самого газу характеризується низькою ефективністю, а показник енергоємності вітчизняного ВВП є одним із найвищих у світі.

Висновки. Сучасний стан національного ринку природного газу визначається особливостями еволюційних процесів його формування і розвитку та характеризується високим ступенем монополізації, недосконалою організаційною структурою, відсутністю належного нормативно-правового забезпечення його функціонування, використанням неринкових механізмів ціноутворення, суттєвим впливом політичних чинників на прийняття рішень у газовій сфері.

Пріоритетними напрямками розвитку та підвищення ефективності функціонування національного газового ринку мають бути подальше реформування нормативно-правової бази регулювання діяльності ринку та наближення її до нормативно-правової бази, яка використовується Європейським Союзом, трансформування структури ринку в напрямку поглиблення та розвитку лібералізації основних його сегментів, зокрема за рахунок формування конкурентного середовища у сфері видобування газу, створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення коштів у пошуки та розробку нових родовищ на материковій частині та шельфі Чорного і Азовського морів, а також для реалізації диверсифікаційних проектів газопостачання.

Список використаних джерел

1. Газові ринки ЄС і України: проблеми розвитку та інтеграції // Національна безпека і оборона. – 2008. - № 8. – С. 2-32.

2. Державна політика регулювання ринку газу в інтересах забезпечення енергетичної безпеки країни. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/May08/06.htm>.

3. Про утворення Національної акціонерної компанії “Нафтогаз України”: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.1998 р. № 747 // Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів. - № 7307/1999.

4. Митрова Т.А. Краткосрочная торговля природным газом: зарубежный опыт. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.eriras.ru/papers/2004/shtr.pdf>.

5. BP Statistical Review of World Energy. June 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bp.com/subsection.do?categoryId=9037150&contentId=7068622>.

6. Дзьоба О. Г. Аналіз потенційної ресурсної бази для диверсифікації джерел та шляхів постачання природного газу в Україну / О.Г. Дзьоба //Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.- 2009. - № 2 (20), С. 12-23.

7. Закон України “Про засади функціонування ринку природного газу”// Відомості Верховної Ради України, 2010. - № 48. – С. 566.

УДК 005.591.4:622.32(477)

Степанюк Г.С.

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ТЕХНОГЕННО НЕБЕЗПЕЧНИМИ НАФТОГАЗОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

***Анотація.** Розглянуто основні проблеми функціонування та управління техногенно небезпечними підприємствами на сучасному етапі суспільного розвитку на прикладі нафтогазових підприємств Західного нафтогазоносного регіону.*

***Ключові слова:** техногенно-екологічна безпека, техногенно небезпечні нафтогазові підприємства, проблеми функціонування та управління.*

***The summary.** In this paper the features of the functioning and management of industrial hazardous oil and gas companies are investigated. The industrial hazardous processes of oil and gas companies in Western oil and gas region are analyzed.*

***Key words:** technogenic and ecological safety, industrial hazardous oil and gas companies, problems of management.*

***Аноттація.** Рассмотрены основные проблемы функционирования и управления техногенно опасными предприятиями на современном этапе общественного развития на примере нефтегазовых предприятий Западного нефтегазоносного региона.*

***Ключевые слова:** техногенно-экологическая безопасность, техногенно опасные нефтегазовые предприятия, проблемы функционирования и управления.*

Постановка проблеми. Сучасний етап суспільного розвитку характеризується загостренням суперечностей між людиною та навколишнім середовищем і це проявляється, зокрема, у підвищеному техногенному навантаженні на довкілля. Зростання кількості техногенних катастроф у всьому світі зумовлює необхідність першочергового вирішення проблем захисту та охорони довкілля, збереження і раціонального використання природних ресурсів. На перший план все активніше виступають не стільки традиційні політичні й соціально-економічні проблеми, скільки екологічні проблеми природного та техногенного характеру, причому останній фактор проявляється все відчутніше.

У підтвердження цього варто пригадати одну з масштабних техногенних катастроф у нафтогазовій галузі, що трапилась 20 квітня 2010 року у 80 кілометрах від узбережжя штату Луїзіана в Мексиканській затоці, де через вибух нафтової платформи “Deerwater Horizon” за оцінками експертів, у води Мексиканського заливу протягом трьох місяців вилилось близько 5 млн. барелів сирої нафти. Міжнародна організація Greenpeace визнала цю катастрофу “нафтовим Чорнобилем”. Масштаби цієї техногенної катастрофи перевищили наслідки попередніх великих світових катастроф у нафтогазовій галузі, таких як: від аварії танкера Exxon Valdez біля узбережжя Аляски у 1989 році, коли вилилося 271 тисяч барелів нафти, утворивши нафтову пляму площею 28 тис. км²; аварії танкера Amoco Cadiz на Portsall Rocks біля узбережжя Бретані в 1978 році, у результаті якої 1 619 048 барелів нафти потрапило у море; вибуху на нафтодобувній платформі Piper Alpha